

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА З ТРАНСПЛАНТАЦІЇ В РАМКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Баганець Ольга,

*аспірант кафедри кримінального права за спеціальністю 081 «Право»
Національної академії внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0002-9592-0370>*

Трансплантація органів є важливою медичною процедурою, яка рятує життя, але водночас викликає серйозні етичні та правові питання. Правове регулювання цієї сфери є ключовим для забезпечення законності та захисту прав донорів і реципієнтів. У різних країнах підходи до трансплантації та її кримінально-правового регулювання суттєво відрізняються. Цей есе має на меті порівняти законодавство двох країн у контексті трансплантації органів, аналізуючи основні правові положення, кримінальні санкції та відповідність міжнародним стандартам.

Відомо, що покарання, передбачене кримінальним законом, відображає ступінь громадської загрози та серйозність здійсненого правопорушення. Така санкція слугує не лише відображенням тяжкості злочину, але й засобом ефективного попередження майбутніх правопорушень.

У сфері кримінального права ведуться наукові пошуки щодо створення методології формування санкцій за специфічні кримінальні правопорушення [1, с. 85]. Проте, станом на сьогодні, не було розроблено уніфікованої системи визначення покарань, які б відповідали рівню суспільної небезпеки вчинених злочинів. Оцінка адекватності санкцій проводиться, зазвичай, через аналіз та порівняння покарань за подібні злочини, як у межах країни, так і в законодавствах інших держав.

Законодавчі рамки країн світу у контексті кримінальної відповідальності за порушення процедур трансплантації органів відіграють ключову роль у формуванні вітчизняних підходів до регулювання цієї сфери. Важливість аналізу та адаптації міжнародного досвіду в цій області для України не може бути переоцінена. У міжнародному контексті, підходи до кримінального регулювання порушень у сфері трансплантації анатомічних матеріалів відзначаються розширеним охопленням, на відміну від внутрішнього законодавства. Цей «екстенсивний» метод передбачає одночасне розглядання актів отримання та/або використання донорських матеріалів як незалежних правопорушень, а також включає їх як кваліфікуючі ознаки у складах

злочинів, які часто супроводжуються такими діяннями як убивство, завдання тілесних ушкоджень, торгівля людьми тощо.

Група юридичних науковців, зокрема С. В. Бородін, П. А. Кабанов, Г. М. Красновський, С. Ф. Мілюков та А. І. Стрельников, висунула пропозицію щодо модифікації підходів до кваліфікації умисних вбивств, пов'язаних із незаконним вилученням органів. Вони рекомендували не включати мотив використання тілесних матеріалів жертви безпосередньо до складу умисного вбивства, а розглядати його як обтяжуючу обставину в загальній частині Кримінального кодексу. Таке нововведення дозволило би підкреслити суспільну небезпеку таких дій та забезпечити більшу гнучкість у визначенні покарання за подібні злочини [2].

Юридична практика країн світу демонструє, що основною причиною злочинів, пов'язаних із вилученням органів або тканин, є користь [4, с. 112–116]. Таким чином, ухвалене українським законодавством рішення про кваліфікацію умисних вбивств з метою вилучення анатомічних матеріалів жертви як злочину, що вчинено з корисливих мотивів (згідно з п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України), є цілком обґрунтованим. Водночас, для ефективнішої індивідуалізації покарань за протиправні дії в області трансплантації, пропонується доповнити ч. 1 ст. 67 КК України положенням про врахування як обтяжуючої обставини спеціальної мети: «Злочин, вчинений з метою добування та/або використання матеріалів донора» [2]. Це дозволить охопити значну частину злочинів, пов'язаних з експлуатацією людини як донора при призначенні покарання та сприятиме уніфікації використання термінології у кримінальному законодавстві.

Важливим аспектом є виділення у кримінальних кодексах спеціальних норм, що стосуються використання людей як донорів у рамках злочинних діянь, пов'язаних з трансплантацією. Такий підхід сприяє більш точній криміналізації таких діянь, що є основою для розробки уніфікованої моделі злочинів, пов'язаних з трансплантацією, зокрема, у статті 143 Кримінального кодексу України [2]. Законодавчі норми іноземних держав, які стосуються кримінальної відповідальності за недотримання законом визначених процедур трансплантації органів людини, передбачають значно строгіші заходи, ніж аналогічні норми в Україні. У багатьох країнах світу за дії, що призвели до неумисного нанесення тілесних ушкоджень через порушення процедур трансплантації, передбачено покарання у вигляді тюремного ув'язнення, що суттєво перевершує за тяжкістю обмеження волі, яке застосовується в Україні.

Аналіз законодавства іноземних країн показує відсутність прямої кримінальної відповідальності за порушення законодавчо

встановленого порядку трансплантації органів та тканин людини. Замість цього, акцент робиться на відповідальності за примус до донорства у живих людей та незаконне вилучення органів у померлих. Отже, підхід до регулювання трансплантації органів та тканин значно відрізняється в різних країнах, особливо з огляду на стадію, на якій діяння вважається закінченим злочином, та на жорсткість передбачуваних санкцій. У цьому контексті, Україна демонструє порівняно суворий підхід, надаючи вагоме покарання за примусове донорство або обман з метою трансплантації.

Вивчення міжнародного досвіду у сфері кримінальної відповідальності за неправомірне здобуття трансплантатів виявляє відсутність уніфікованого підходу до визначення кваліфікуючих ознак даного злочину. У багатьох країнах в якості основних агравуючих обставин виступають експлуатація залежності потерпілого від винного, у тому числі матеріальної чи службової, використання безпорадного стану потерпілого. Рідше зустрічаються кваліфікуючі ознаки, такі як малоліття жертви, її вагітність, або наявність декількох потерпілих.

Так, в міжнародних та національних правових документах є підтримка ідеї легалізації евтаназії, як це видно з Лісабонської декларації Всесвітньої медичної асоціації та інших документів, що підкреслюють право пацієнта на гуманне завершення життя [6; 7].

Проте, Всесвітня організація охорони здоров'я та інші міжнародні ініціативи залишаються проти легалізації евтаназії, вважаючи такі практики неетичними [5]. Це суперечливе ставлення відображається і в українському законодавстві, яке виступає проти будь-якої форми евтаназії.

Переосмислення існуючих підходів до евтаназії та асистованого самогубства, з урахуванням зарубіжного досвіду та поточних гуманітарних концепцій прав людини, може бути кроком до розвитку нових правових рамок. Це дозволить забезпечити більшу автономію та гідність для осіб у термінальних станах або з невиліковними захворюваннями, водночас зберігаючи необхідні заходи контролю та захисту.

Література:

1. Горох О. П. Про правила конструювання санкцій спеціальних кримінально-правових норм. Актуальні проблеми кримінального права та кримінології: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Донецьк, 24 квітня 2009 р.) / ДЮІ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. Донецьк: Норд комп'ютер, 2009. С. 85–86.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року №2341-III. (Редакція від 08.08.2021, підстава – 1684-IX, 1685-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Олійниченко В.В Звільнення від кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) за законодавством зарубіжних країн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 49. Том 2. 2018, С. 112–116.

4. Триньова О.Я. Кримінально-правова оцінка позбавлення життя іншої людини з жалю до неї: монографія. «Регіональної організації в підтримку права людини на гідну смерть». Київ. 2008. 230 с.

5. Denmark Criminal Code. URL: http://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Denmark/Denmark_Criminal_Code_2005_am2015.pdf (дата звернення 18.07.2024).

6. Swiss Criminal Code. URL: http://www.legislationline.org/download/id/8296/file/Swiss_CC_1937_am2019_en.pdf. (дата звернення 18.07.2024)

7. Swiss organ transplant register shuts down after scandal. URL: <https://www.swissinfo.ch/eng/swiss-organ-transplant-register-shuts-down-after-scandal/47993728> (дата звернення 18.07.2024)

РОЛЬ ДИЗАЙНЕРСЬКИХ РІШЕНЬ ПРИ ЕКСПЕРТИЗИ БУРШТИНУ

Баранов Петро,

*доктор геологічних наук, професор гемології,
старший судовий експерт
Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Сливна Олена,

*кандидат геологічних наук, судовий експерт
Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Дизайн та експертиза бурштину мають один предмет вивчення: вартість сировини та виробів із бурштину.

Дизайн бурштину. Відомо, що дизайн вдосконалює споживчі властивості виробів і, створюючи нові естетичні ефекти, формує цінову політику на сировину і вироби.